

TÜRKİYE'DE ANAYASALARDA YÜRÜTME SÜRECİ

Execution Process in the Constitutions in Turkey

Firdevs YILMAZ

YL Öğrencisi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE

Firdevsyilmaz2007@gmail.com

Makale Başvuru Tarihi / Received: 15.11.2018

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 25.12.2018

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

**Anahtar
Kelimeler:**

*Yürütme,
Anayasa,
1982 Anayasası*

ÖZET

1982 Anayasasına göre yürütme, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulundan oluşmaktadır. Yürütme, anayasada belirtilen görev ve yetkilerini anayasaya ve yasalara uygun olarak kullanır. Yürütmenin gelişim sürecine bakıldığında, 1908 tarihli anayasa değişikliği ile bu günkü yapının temellerinin atıldığı ve günümüze kadar sürekli olarak bir değişim yaşadığı görülmektedir. Bu çalışmada, 1876 tarihli Kanuni Esasi'den başlayarak, 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında yürütmede yapılan değişiklikler ele alınarak, 1876 yılından günümüze kadar ki süreçte yer alan anayasalar üzerinde yürütmeye ilişkin bilgiler sunularak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Keywords:

*Executive,
Constitution,
1982 Constitution*

ABSTRACT

The According to the 1982 Constitution, the executive consists of the President and the Council of Ministers. Executive, using the duties and powers specified in the constitution in accordance with the constitution and laws. Looking at the development of the executive, it is seen that the foundations of today's structure were laid with the constitutional amendment dated 1908 and it has undergone a continuous change until today. This, starting from the Legal Basis of 1876, will make evaluations by presenting information on the executive in the 1921, 1924, 1961 and 1982 Constitutions, and on the constitutions in the process from 1876 to the present.

1. GİRİŞ

1982 Anayasasında yürütme, Yasama ve Yargı organları gibi bir “yetki” olarak değil; “yetki ve görev” olarak düzenlenmiştir. Anayasanın “Yürütme yetkisi ve görevi” kenar başlığını taşıyan 8. maddesine göre, “Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.” Anayasa metninde açıkça görüldüğü gibi yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Öte yandan, Anayasanın Yürütme düzenleyen İkinci Bölümünün 123-127. maddelerinde “İdare” düzenlenmiştir. Dolayısıyla, idare de yürütmenin bir parçasıdır. Ülkemizde gerek anayasal ve gerekse yasal düzeyde, yürütmenin yapısı ve işleyişi ile ilgili çok sayıda düzenleme yapılmıştır. Özellikle 2002 sonrasında yapılan bu düzenlemelerin reform düzeyinde olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda, Türkiye’de yürütmenin tarihsel gelişimi ele alınarak, 1876 tarihli Kanuni Esasi döneminden başlayarak 1921, 1924 ve 1961 Anayasaları, 1971 ve 1973 yıllarında yapılan Anayasa değişiklikleri, 1982 Anayasası ve nihayet bu anayasada yapılan 2007 ve 2010 yılı değişiklikleri bağlamında ülkemizde yürütme organının yapısı ve işleyişi incelenecektir. Ayrıca 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 6360 sayılı Yeni Büyükşehir Belediye kanunu ile idarede yapılan değişiklikler üzerinde durulacaktır.

2. YÜRÜTMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de yürütme yetkisi, halen yürürlükte olan 1982 Anayasası’nın 8. Maddesinde belirtildiği gibi, Anayasa ve kanunlara uygun olarak Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Bu hüküm ile yürütme yetkisinin, iki başlı olarak yerine getirildiği görülmektedir. Yürütmenin tarihsel gelişimini, 1876 Kanuni Esasi, 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları ile beraber ele alınacaktır.

2.1. 1876 Kanun-u Esaside Yürütmenin Durumu

Türk tarihinin hukuk devleti olma yolunda 1808 Sened-i İttifak, 1839 Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanı gelişmelerinin ardından 1876 tarihli Kanun-u Esasi adı ile Türk tarihinin ilk yazılı Anayasa’sı oluşturulmuştur

Kanun-u Esasi 119 maddeden oluşmakla birlikte getirdiği en önemli yenilik, Meclis-i Umumi adı altında temsili nitelik taşıyan bir yasama organını, yani parlamentonun oluşumunu sağlamasıdır. Meclis-i Umumi; Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan olmak üzere iki kanattan oluşmaktadır. Padişah, Meclis-i Umumi’nin Heyet-i Ayan kanadının üyelerinin tamamını seçer ve atamasını yapmakla birlikte ömür boyu üyelikleri devam eder. Diğer kanadı oluşturan Heyet-i Mebusan üyeleri ise dört yıl süreliğine her elli bin erkek nüfusa bir temsilci olmak üzere halk tarafından seçimi yapılır. Heyet-i Mebusan, seçimle görev başına gelmiş ilk Osmanlı Meclisi’dir. Yürütme yetkisi padişaha ait olmakla birlikte, günümüz Bakanlar Kurulu’nun karşılığı denilebilecek Meclis-i Vükelayı oluşturan sadrazam, şeyhülislam ve vekiller (bakanlar) padişahça atanır ve görevden alınır. Meclis-i Vükela tarafından alınan kararlar uygulamaya konulabilmesi için padişahın onayı şarttır (Esen, 2013: 5-6). Kanun-u Esasi’de Padişah’ın Meclisi dağıtma ve istediğinde toplantıya çağırma yetkisi vardır (Odyakmaz, vd., 2012: 9). Kanuni Esasi’de, yürütmenin durumuna baktığımızda, yürütmenin başı olan padişahın sınırsız bir yetki ile donatıldığı görülmektedir.

2.2. 1909 Kanun-u Esasi Değişiklikleri

1909 yılında yapılan Kanun-u Esasi’de ki değişikliklerle, hükümetin ve bakanların Meclise karşı sorumlu olacakları belirtilmiş, yürütme işlemlerinin yerine getirilmesine yönelik “karşı imza” (Padişah kararlarında sadrazam ve ilgili vezirin (bakanın) imzasının bulunması) kuralı getirilmiş ve padişahın meclisi kendi başına feshetme ve dağıtma yetkisi kaldırılmıştır. Kanuni Esasi’de 1909 yılında yapılan

diğer önemli değişikliklere bakacak olursak; bu değişiklikler arasında; Meclis üyelerinin padişahın ön izni olmadan kanun teklifinde bulunabilmeleri ve padişaha ait olan mutlak veto yetkisi bir “geri gönderme” yetkisine dönüştürülmüş olması, bir diğer gelişme ise temel haklara yöneliktir. Temel haklara yönelik yapılan anayasa değişikliği içeriğinde; sansür yasaklanmış (m.12), padişaha ait olan sürgün yetkisi kaldırılmış ve özel yazışmaların dokunulmazlığı hakkının getirilmesinin yanında dernek ve toplanma hakları tanınmıştır (Erdoğan, 2011: 147-148).

1909 Anayasa değişikliği ile padişahın parlamento üzerindeki yetkileri de daraltılmıştır. Padişahın Heyet-i Mebusan başkanı seçimindeki yetkileri kaldırılarak, meclisin kendi üyeleri tarafından başkanını seçme imkanı tanınmıştır. Padişahın çağrısı olmadan Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan her yıl Kasım başında kendiliğinden toplanması, Padişahın, Meclis tarafından kabul edilen bir yasayı ya yayımlamak, ya da tekrar görüşülmesi için iki ay içerisinde Meclis’e geri iade etmek zorunda bırakılması, Padişahın tekrar iade ettiği yasayı Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan en az üçte iki çoğunlukla aynen kabul etmesi halinde padişahın ilgili yasayı onaylamak zorunda olması önemli değişiklikler arasındadır. 1909 Anayasa değişiklikleri padişahın Mebusan Meclisini dağıtma yetkisini de kısıtlamıştır. Bu doğrultu da vekillerle Mebusan arasında bir anlaşmazlık çıkması halinde vekiller kendi görüşünde ısrar eder, Mebusan da iki kez ardı ardına bu görüşü kabul etmezse vekiller ya Mebusan’ın vermiş olduğu karara uyacak ya da çekilmek zorunda kalacaktır. Ancak, yeni Bakanlar Kurulu, öncekinin görüşünde ısrar eder ve Meclis yine onaylamazsa, Heyet-i Ayan’ın onayını aldıktan sonra Padişah, 3 ay içerisinde seçimlerin yapılması koşuluyla Meclis-i Mebusan’ın feshine karar verebilir. Yapılan bütün bu değişiklikler sonucunda, 1909 Anayasa değişikliklerinin, Osmanlı Devleti’ni sınırlı anayasal bir monarşi haline getirmiştir diyebiliriz (Esen, Yücel, 2013: 7-8).

3. 1921 ANAYASASINDA YÜRÜTME

1921 Anayasası, kurtuluş savaşı döneminde ülkenin o anki devlet yapısında yaşanan sorunlara çözüm getirmek amacıyla oluşturulmuş, Teşkilatı Esasiye Kanunu adı ile de anılan, toplam yirmi dört kanundan meydana gelmiş kısa bir anayasadır. Teşkilatı Esasiye Kanununun ilk maddesi “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Yönetim biçimi halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayalıdır.” Denilmekle Türkiye’de Cumhuriyet, gerçek ve hukuki anlamda kurulmuştur. 1923 yılında bu maddeye ilave edilen “Türkiye Devleti’nin hükümet biçimi Cumhuriyet’tir” ibaresi ile de devletin adı resmen konulmuştur. 1922’de 307 No.lu Meclis kararı “...Teşkilatı Esasiye Kanunu (1921 Anayasası) ile egemenlik hakları milletin kendisine verildiğinden İstanbul’daki padişahlığın var olmadığına ve tarihe karışmış olduğuna...” ile devam eden ibare ile Osmanlı döneminin sona erdiği belirtilmiştir. Ardından Saltanatı kaldıran 308 No.lu Meclis kararı da “...(Türk Milleti) Teşkilatı Esasiye Kanunu çıkararak onun birinci maddesi ile hakimiyeti padişahıdan alıp bizzat millete vermiştir.” ibaresi ile bu durum pekiştirilmiştir (Parla, 2002: 17-18). 1921 Anayasasının temel özelliklerine değinecek olursak, bu anayasanın temel özellikleri Dikici’ye (2005: 54-56) göre:

- 1921 Anayasası, 1876 Anayasası ortadan kaldırılmadan oluşturulduğundan, 24 maddelik kısa bir metinden oluşmaktadır. Bu durum anayasal ikiliğe neden olmuş ve bu süreç 1924 anayasasının kabulüne kadar devam etmiştir.
- 1921 Anayasası, “asli kurucu iktidar” tarafından yürürlüğe konmuştur.
- 1921 Anayasasında, “anayasanın üstünlüğünü” belirten bir hüküm yer almamıştır.
- 1921 Anayasası, anayasacılık tarihimizdeki ilk ve tek yumuşak anayasadır.
- “Hakimiyet bilakaydü şart milletindir” diyerek, milli egemenlik ilkesini benimsemiştir.
- 1921 Anayasası güçler ayrılığı ilkesi yerine güçler birliği ilkesini kabul etmiş, “Türkiye devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti Büyük Millet Meclisi Hükümeti unvanını taşır” hükmüne yer vermek suretiyle “Meclis hükümeti “ sistemini benimsemiştir. Yasama ve yürütme gücü Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ait bir yetkidir.
- Milletlerarası antlaşma yapma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne aittir.
- Saltanat ve hilafet bu anayasa ile kaldırılmamıştır; ancak, milli egemenliğinin saltanat ile aynı yerde var olamayacağını belirtmiştir.

- Merkezi idarenin taşra teşkilatı düzenlenmiş, idari teşkilatlanmada il, kaza ve nahiye olarak üçlü bir sınıflandırma getirilmiştir. İllerin başında valinin, kazaların başında ise kaymakamın bulunacağına yer verilmiştir.
- Mahalli idarelerin seçimle belirleneceği ve böylece halkın yerel yönetime de katılacağı belirlenmiştir.

Görüldüğü gibi meclis hükümeti sisteminin benimsenmiş olduğu 1921 anayasasında meclis yasama ve yargı yetkisi ile beraberinde yürütme ile ilgili yetkileri de kendi bünyesinde topladığı Cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır.

1921 Anayasası dönemindeki hükümet sistemi monist yapıda düzenlenmiş olup, bu dönemde ‘meclis hükümeti sistemi’ benimsenmiştir. Yürütme kollezyal bir yapıda olmasından dolayı Cumhurbaşkanlığı’na yer verilmemiştir. 1921 Anayasasının 9. Maddesinde “Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından intihap olunan reis bir intihap devresi zarfında Büyük Millet Meclisi reisidir. Bu sıfatla Meclis namına imza vaz’ına ve heyeti vekile mukarreratını tasdike salâhiyettarlar. Ancak Büyük Millet Meclisi reisi vekiller heyetinin de reisi tabiidir.” Hükmü ile 1921 Anayasası Cumhurbaşkanı’na yer vermemiş meclis başkanının temsil görevi olduğunu belirtmiştir. 1921 Anayasası’na 29 Ekim 1923’te eklenen üç madde ile 29 Ekim 1923 gün ve 364 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanununa bazı maddelerinin tevzihen Tadiline dair Kanun ile Cumhuriyet ilan edilmiş ve Cumhuriyetin ilanından sonra 1921 Anayasası’nın 11. Maddesine “Türkiye Reisi cumhuru Devletin Reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekileye riyaset eder.” hükmü eklenerek Cumhurbaşkanlığı makamı ülkemiz yönetim sistemine girmiştir (Camgöz, 2010: 14).

1921 Anayasasında yapılan düzenlemelerle; Cumhurbaşkanı, devlet başkanı sıfatıyla, özel törenlerde Meclis’e ve “gerekli gördükçe” Bakanlar Kurulu’na başkanlık eder, ama meclis tartışma ve görüşmelerine katılamaz ve oy veremez. Çıkaracağı kararlar Başbakan ve ilgili Bakan tarafından imzalanır. Bu ibare ile anlaşılan Cumhurbaşkanlığı makamı, sorumsuz ve temsili bir makam olduğudur. Meclisin kabul ettiği kanunları kabul eder veya tekrar görüşülmek üzere Meclis’e gönderebilir, ancak geri gönderilen bir kanunu Meclis aynı şekilde kabul ederse, o kanunu ilan etmek zorundadır (Parla, 2002: 24).

4. 1924 ANAYASASINDA YÜRÜTME

1924 Anayasasında yürütmenin durumuna geçmeden önce 1921 Anayasası’nda yürütme ile ilgili gelişmelere kısaca değindikten sonra 1924 Anayasası’na geçmek sanırım daha doğru olacaktır. 1921 Anayasası’nın beraberinde getirdiği milli egemenlik ilkesi ve saltanatın kaldırılması gelişmeleri, Cumhuriyet’in ilan edileceğine işaret etmiş ve 29 Ekim 1923 tarihinde 1921 Anayasa’ında 364 sayılı Anayasa Değişikliği yapılmıştır. Bu değişiklikler (Dikici, 2005: 57):

- 364 sayılı anayasa değişikliğinin en önemli maddesi “Türkiye Devleti’nin şekli hükümeti Cumhuriyettir” ibaresidir. Bu madde ile 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Burada dikkate değer olan Cumhuriyet’in bir devlet şekli olarak tanımlanmaması, bir hükümet şekli olarak tanımlanmış olmasıdır.
- Türkiye Devleti’nin Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından ve TBMM üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir ve yeniden seçilebilir, maddesi ile sadece meclis içerisinde bir üyenin Cumhurbaşkanı olabileceği belirtilmiştir.
- Yapılan bu anayasa değişikliği ile Başbakan ve Bakanlar Kurulunun kuruluş ve göreve başlayış şekli de düzenlenmiştir. Bu değişikliklere göre, Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından; bakanlar ise, Başbakan tarafından ve TBMM üyeleri içinden seçilir. İbaresini ile bakanların da Meclis içinden atanması ibaresi yer almış olup, dışarıdan bakan atanmasına olanak tanınmamıştır.

1921 Anayasası işgal altında bulunan ülkeyi bu durumdan kurtarmak ve o dönemin ihtiyaçlarını gidermek amacıyla çıkarılmış kısa bir anayasadır. Bu Anayasa’da yargı organları, temel hak ve özgürlüklere yönelik düzenlemelerin olmaması gibi konulara yer vermemesinden dolayı yeni kurulan devletin yeni bir anayasaya ihtiyacını gündeme getirmiştir. Nitekim bu ihtiyacı karşılamak amacıyla

1924 Anayasası II. TBMM Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanmış ve 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilerek, 23 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Esen, Yücel, 2013: 10).

1924 Anayasasına göre yürütme organı ikili yapıdan meydana gelmektedir. Bir tarafta Cumhurbaşkanı diğer tarafta ise “İcra Vekilleri Heyeti” (Bakanlar Kurulu) yer almaktadır. 1924 Anayasası’na göre Cumhurbaşkanı; TBMM Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi olan dört yıllık süre için seçilir. Seçilen Cumhurbaşkanı’nın yeniden seçilmesine bir engel yoktur. Cumhurbaşkanının yetkileri sınırlı sayıda olup, semboliktir. Cumhurbaşkanı’nın kararlara ısrar etmesi halinde, kararların Başbakan ve ilgili Bakan tarafından imzalanması gerekir. Bu da 1924 Anayasası’nın karşı-imza kuralını mutlak olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanının siyasal sorumluluğu olmamakla beraber, Cumhurbaşkanı sadece vatana ihanet suçunda TBMM’ye karşı sorumludur. 1924 Anayasasında, yürütme organının ikinci kanadını oluşturan Bakanlar Kurulu ile ilgili düzenlemelere göre; Bakanlar Kurulu’nun başı olan Başbakan (Başvekil), Cumhurbaşkanı tarafından ve Meclis üyeleri arasından atanır. Diğer bakanlar (vekilleri) ise Başbakan tarafından, Meclis üyeleri arasından olmak koşulu ile seçilerek Cumhurbaşkanının onayına sunulur. Hükümet meclisten güvenoyu almak amacıyla bir hafta içerisinde programını meclise sunmak zorundadır. Bakanlar, Başbakan başkanlığında Bakanlar Kurulunu oluşturulmaktadır. Bakanlar Kurulu, Hükümetin genel siyasetinden ortaklaşa sorumlu olduğu (kolektif sorumluluk), ayrıca bakanların da kendi bakanlıklarının yapmış olduğu icraatlardan doğrudan kendisi (bireysel sorumluluk) sorumludur. Bu verilere bakarsak, 1924 Anayasasında, yürütme organının iki kanadının da parlamenter sistemin genel ilkelerine uygun olarak düzenlendiği görülmektedir (Gözler, 2013: 38-39).

4.1. 1924 Anayasasında Yürütme Organının Temel Niteliklerine İlişkin Düzenlemeler

1924 anayasasında yürütme organının temel niteliklerine ilişkin düzenlemeleri sıralayacak olursak (Dikici, 2005: 61-62):

- 1924 Anayasasında yürütme iki kanattan oluşur. Bir tarafta Cumhurbaşkanı, diğer tarafta ise İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) yer alır.
- Cumhurbaşkanı, TBMM üyeleri arasından bir seçim dönemi (4 yıl) için TBMM üyeleri tarafından seçilir. Tekrar Cumhurbaşkanı seçilebilir.
- Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili bakan ile birlikte bütün kararlarını alır. Yani, karşı imza ilkesi mevcuttur. Bu nedenle de Cumhurbaşkanının siyasal sorumluluğu yoktur. Cumhurbaşkanı, TBMM’ye karşı yalnızca vatana ihanetten dolayı sorumludur. Ayrıca, Cumhurbaşkanı şahsi suçlarından dolayı sorumluluğu, yasama dokunulmazlığı çerçevesinde değerlendirilir, denilmekle Cumhurbaşkanı’nın yasama dokunulmazlığından faydalandığı görülmektedir.
- Cumhurbaşkanı, başbakanı atar, Başbakan ise TBMM üyeleri arasından bakanları seçer ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra TBMM’nin güvenoyuna sunulur.
- Bakanlar Kurulu (İcra Vekilleri Heyeti)’nin kolektif ve bireysel sorumlulukları olmakla beraber bu sorumluluk TBMM’ye karşıdır.
- TBMM Ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar verme yetkisine sahiptir.

Yukarıdaki verilerden yola çıkacak olursak; 1924 Anayasası’nın yürütme organına yani Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna yetkiler vererek karma bir sistem oluşturduğu görülmektedir.

5. 1961 ANAYASASINDA YÜRÜTME

1924 Anayasası dönemi askeri bir darbe ile Demokrat Parti (DP) iktidarının 27 Mayıs 1960’tarihinde dağıtılması ile son bulmuştur. Darbeyi gerçekleştiren silahlı kuvvetler kendi adına ülkeyi yöneten Milli Birlik Komitesi (MBK) oluşturmuştur. Komite 157 sayılı yasa ile yeni anayasanın bir kurucu meclis tarafından yapılmasına 13 Aralık 1960’tarihinde karar vermiştir. Kurucu meclis, Milli Birlik Komitesi (MBK) ve Temsilciler Meclisi olmak üzere iki başlıdır. Temsilciler Meclisi tarafından

oluşturulan Anayasa Komisyonu’nun hazırladığı anayasa tasarısı kurucu meclis tarafından 27 Mayıs 1961 tarihinde kabul edilerek halkoyuna sunulmuş olup, 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan halkoylamasının sonucunda oylamaya katılan halkın %61,5’inin yeni anayasaya evet demesi ile 1961 Anayasası resmen yürürlüğe girmiştir (Esen, Yücel, 2013: 13-14).

Bu dönemdeki önemli olaylardan biri de darbenin peşi sıra Demokrat Partililerin tutuklanmış olması ve tutuklanan partililer 15 Ekim 1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi (MBK) tarafından atanan üyelerden oluşturulmuş olan, Yüksek Adalet Divanı tarafından yargılanmalarına başlanmış olmasıdır (Tanör 1996: 280; aktaran, Erdoğan: 2011: 159). Yapılan bu yargılama sonucunda 15 Eylül 1961 tarihinde “Yassı ada Mahkemesi” kararını açıklamış ve 31 Demokrat partili ömür boyu hapis, 15 kişiye idam cezası verilmek üzere toplam 433 kişiye farklı cezalar verilmiştir. Milli Birlik Komitesi (MBK) üç kişi hariç geriye kalanların idam cezalarını hafifletmiş olup, İdam cezası verilen Fatih Rüştü ZORLU ve Hasan POLATKAN 16 Eylül, Adnan MENDERES ise 17 Eylül 1961 tarihinde idam cezası infaz edilmiştir. Bu olay Türk halkının ve Demokrat Parti üyelerinin hafızalarında olumsuz bir derin etki bırakmıştır (Erdoğan: 2011: 159-160).

Yasama ve yargıdan bir “yetki” olarak bahseden 1961 Anayasası, 6.maddesinde yürütmeden bir “görev” olarak bahsetmiştir. Anayasaya göre, “Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir”. Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Meclisince, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri arasından, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa salt çoğunlukta yetinilir. Bir kişi iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez. Bakanlar Kurulu Başbakan ve Bakanlardan oluşur. Cumhurbaşkanı’nın meclis üyeleri arasından Başbakanı atama yetkisi vardır. Cumhurbaşkanı tarafından atanması koşulu ile Başbakan’a da TBMM üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Bakanları seçme yetkisi verilmiştir. Başbakan başkanlığında oluşturulan Bakanlar Kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güvenoyu alması gerekir. Parlamenter hükümet sistemi ile hükümetin kuruluş şeklinin birebir örtüştüğü görülmektedir (Gözler, 2013: 49-50). 1961 Anayasası ile ilk defa yürütme organının Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulundan oluştuğu, Cumhurbaşkanının ardı ardına ikinci bir kez seçilemeyeceği ve Parlamenter sisteminin benimsendiği ayrıca, meclis dışından birinin bakan olabileceği belirtilmiştir.

1961 Anayasası Cumhurbaşkanı’nın yürütmeye yönelik görev ve yetkileri 97. ve sonrasındaki maddelerde düzenlemiştir. Cumhurbaşkanı, devletin başıdır ve bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti’ni ve milletin birliğini temsil eder (m. 97). Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerini atamak, gerekli gördüğünde Bakanlar Kurulu’na başkanlık etmek (m. 97/2). Tüzükleri imzalamak ve yayımlamak (m. 104). Başkomutanlığı temsil etmek ve genelkurmay başkanını atamak (m. 110). Milli Güvenlik Kurulu’na başkanlık etmek (m. 111). Yürütmede Cumhurbaşkanı’na verilmiş başlıca yetkililerdir (Kahraman, 2007: 151).

5.1. 1961 Anayasasının Temel Özellikleri

09 Temmuz 1961 tarihinde yapılan halkoylaması neticesinde kabul edilen 1961 Anayasası’nın temel özelliklerini 1924 Anayasası ile beraber kıyaslayacak olursak; 1924 Anayasasında devletin nitelikleri arasında yer alan milliyetçi devlet kavramı, 1961 Anayasasında yer almamış, buna karşılık Türk milliyetçiliğinden ve milli devletten bahsetmiştir. 1924 Anayasası’nda yer alan “Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir” ibaresi ve Egemenliğin kayıtsız şartsız Türk ulusunun olduğu ibareleri aynen 1961 Anayasasında da yer almıştır. 1961 Anayasası, 1924 Anayasasında yer almayan, oy hakkının genel ve eşit olması yönünde ayrıntılı ve açık düzenlemelere yer vererek seçimler; serbest, eşit, gizli, tek dereceli ve genel oy ilkelerine göre yapılacağı belirtilmiştir. 1924 Anayasasında açıkça yer almayan hukuk devleti ilkesi, 1961 Anayasası’nda temel ilkeler olarak yer almaktadır. 1961 Anayasası tam bir parlamenter sistem getirmekle birlikte, yürütmeyi, yasamanın bir türevi olma durumundan çıkaramamış ve son sözü yasamaya bırakmıştır. 1924 Anayasası gibi yürütmeyi başlı başına bir yetki olarak görmemiştir. 1961 Anayasası, 1924 Anayasası’ndan farklı olarak, Millet meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olmak üzere iki meclisli parlamento sistemini benimsemiştir. Ayrıca 1924 Anayasası

çoğunlukçu demokrasiyi benimserken, 1961 Anayasası çoğulcu demokrasiyi benimsemiştir (Gözübüyük, 2010: 141-143). 1961 Anayasası kuvvetler ayrılığı ilkesini kabul ederek, yürütme yetkisini, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'na vermiştir. Temel hak ve hürriyetlerin hangi durumlarda sınırlandırılacağı belirtilerek temel hak ve hürriyetlere yönelik geniş düzenlemelere yer vermiştir. 1961 Anayasası ile Anayasa mahkemesi kurulmuş, TRT ve Üniversitelere özerlik verilmiş ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur (Esen, Yücel, 2013: 13).

1961 Anayasası'nın temel özelliklerine baktığımızda erkler ayrılığı ilkesinin benimsenmiş olması, yürütme erkinin tam olarak benimsendiği ve bu yetkinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından paylaşılması ile 1961 Anayasası'nın yürütmede tam olarak bahsetmiştir, diyebiliriz.

5.2. 1971 ve 1973 Anayasa Değişikliklerinde Yürütme

1961 Anayasasında iki kez, 1971 ve 1973 yılında olmak üzere Anayasa değişiklikleri yapılmıştır (Canatan, 2012: 35). Bu değişiklikler arasında yürütme ile ilgili aşağıdaki hükümler yer almaktadır (Dikici, 2005: 74):

- Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi Bakanlar Kuruluna verilerek bu yetkinin esas ve usulleri ile sınırları belirtilmiştir.
- Üniversitelerin özerkliği azaltılmış ve TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır.
- Kanunun belirlediği sınırlar çerçevesinde kalmak şartıyla vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nispet ve sınırlarına ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.
- Başbakanın Milli Güvenlik Kuruluna katılacağı belirtilmiş ve kurul tarafından alınan kararların etkisi artırılmıştır. "Milli güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir." Hükmü ile yardımcı olmak görevini üstlenen Kurul; 1971 yılında yapılan anayasa değişikliği ile kabul edilen "Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder" ibaresi ile daha etkin bir pozisyona getirilmiştir.
- Anayasa Mahkemesi sadece şekil yönünden yasaları denetleyebileceği ve gerekçeli olarak kararlarını açıklayacağı konuları düzenlenmiştir.

22 Eylül 1971 ve 20 Mart 1973 tarihlerinde yapılan anayasa değişikliklerine baktığımızda amacın yürütme organının gücünün artırmak, temel hak ve yargı denetimini sınırlandırmak olduğu görülmektedir (Canatan, 2012: 35).

6. 1982 ANAYASASININ OLUŞUMU

12 Eylül 1980 tarihinde askeri müdahale ile Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuştur. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ile 27 Mayıs 1961 yılında yapılan askeri müdahale arasındaki fark bir grup küçük ve orta rütbeli subaylar tarafından 1961'de yönetime el konulurken, 1980 yılında yapılan askeri müdahalede askeri yönetimde en üst konumlarda yer alan Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanları bir arada ülke yönetime el koymuşlardır (Gözler, 2013: 52-53). 12 Eylül 1980'de yapılan askeri darbe ardından 12/12/1980 tarih ve 2356 sayılı Milli Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun yayınlanmıştır. Bu kanunun 1. Maddesinde "Milli Güvenlik Konseyi; Devlet ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, üyeleri; Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahin Kaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun'dan teşekkül eder" (Yüzbaşıoğlu, 2008: 110), ibaresi ile konseyin kimlerden oluştuğu belirtilmiştir. Daha sonra 1981 tarih ve 2485 sayılı yasa ile Kurucu Meclis oluşturularak, yeni bir anayasa yapma çalışmalarının başlayacağı hükmü getirilmiştir. Kurucu meclis, Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi olmak üzere iki kanattan oluşmuştur. Danışma meclisi, sivil kanattan oluşmuş olup her ilin valilerininin

önerdiği üç kat adaylar arasından, Milli Güvenlik Konseyince seçilen 120 üye ve Konsey tarafından doğrudan seçilen 40 üye ile beraber 160 üyeden oluşmuştur (Odyakmaz, Kaymak, Ercan, 2012: 25). Kurucu Meclisin görevleri 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkındaki Kanunun 2. Maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre (Yüzbaşıoğlu, 2008: 111):

- Yeni Anayasa’yı ve Anayasa’nın halkoyuna sunulmuş kanunlarını hazırlamak;
- Halkoyuna sunulan ve milletçe kabul edilince, kesinleşerek, geçici hükümlerine göre yürürlüğe girecek olan Anayasa’nın ilkelerine uygun siyasi partiler kanunu hazırlamak;
- Yeni Anayasa’nın ve siyasi partiler kanununun hükümlerini göz önünde bulundurarak seçim kanununu hazırlamak;
- Milli güvenlik konseyince kararlaştırılacak tarihte yapılacak genel seçimlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulup fiilen göreve başlayıncaya kadar, kanun koyma, değiştirme ve kaldırma suretiyle yasama görevlerini yerine getirmektir.

Danışma Meclisi öncelikli olarak on beş üyeden meydana gelen bir “Anayasa Komisyonu” seçmesiyle beraber bu Komisyon 23 Kasım 1981 tarihinde çalışmaya başlamış ve hazırlamış olduğu Anayasa taslağını 17 Temmuz 1982 tarihinde Danışma Meclisine sunmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda 23 Eylül 1982 tarihinde Anayasa taslağı Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Danışma Meclisi tarafından kabul edilen Anayasa tasarısı Milli Güvenlik Konseyi tarafından 18 Ekim 1982 tarihinde kabul edilerek, halkoyuna sunulmak üzere 20 Ekim 1982 tarih ve 17844 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. 7 Kasım 1982 tarihinde yapılan referandum sonucunda halkın %91.37’sinin Anayasa tasarısına “evet” demesi ile kabul edilen Anayasa 9 Kasım 1982 tarih ve 2709 sayılı kanun olarak Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. 6 Kasım 1983 tarihinde milletvekili genel seçimleri yapılarak, 6 Aralık 1983 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı’nın kurulmasının ardından Anayasa’nın 177’nci maddesi hükmü ile Millî Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi’nin hukuki varlıkları da ortadan kalkmıştır (Gözler, 2013: 53-54).

6.1. 1982 Anayasasında Yürütmenin Durumu

1982 Anayasasında yürütme iki kanattan oluşmaktadır. Bir tarafta Cumhurbaşkanı diğer tarafta ise Bakanlar Kurulu bulunmaktadır. 1982 Anayasası yürütme erkini güçlendirmeyi amaç edinmiş olup (Özbudun, 1997: 29), bu iki kanattan biri olan Cumhurbaşkanlığı makamına önceki anayasalarda yer almayan önemli görevler ve yetkiler vermiştir (Atay, 1999: 79). 1982 Anayasası’nın yürütme yetkisini Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu’na vermesi, bu anayasanın iki kanatlı bir yürütme kabul ettiğini gösterir. Cumhuriyetin ilanı ile meclis hükümeti sistemi içerisinde yer alan çift kanatlı yürütme modeli, bundan önceki anayasalarda olduğu gibi 1982 anayasasında da aynen muhafaza edilmiştir (Sabuncu, 2001: 164). 1982 Anayasası, yürütmeyi güçlendirerek yeni yetkiler vermiştir.

1982 Anayasası’nda yürütmeye yönelik gelişimlere bakacak olursak; 1982 Anayasası, yürütme organını parlamentoya karşı güçlendirmiştir. Yürütmenin “görev” yanında “yetki” olarak da düzenlenmesi bu tezi güçlendirmiştir. Anayasa ve yasalar çerçevesinde yürütme bu yetkiyi kullanacaktır. Bu ifade ile de yürütmenin başka bir yasaya ihtiyaç duymadan Anayasa’dan kaynaklı yetkilere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu Anayasa ile yerel yönetimlerin özerkliğinin zayıflatılması için yapılan düzenlemelerde, yürütmenin gücünün artırılması yönündeki eğilimlerden birine işaret etmiştir. Yürütme içerisinde Cumhurbaşkanı’na, bazı kurullara başkanlık etmesi, seçmesi ve ataması gibi yetkilerin verilmesi bu makamın gücünün artırıldığının göstergesidir (Esen, Yücel, 2013: 30-32).

Devletin, topluma karşı olan görevlerindeki çeşit ve sınırların genişlemesi, ekonomik alana devletin müdahalesindeki artış gibi nedenler, yürütme erkinin yetki ve örgüt yapısının büyümesine, yasama karşısında da üstün bir konuma gelmesine sebep olmuştur. Yürütme, devletin güdüleyici ve yönlendirici gücü halini almıştır. Yasaların yürütmeye geniş yetkiler vermesiyle beraber yürütmenin düzenleme ve takdir yetkisi de gittikçe artmaktadır (Gözübüyük, 2010: 234).

6.2. 2007 Anayasa Değişikliği Öncesi Yürütme

1982 Anayasasının 101. maddesi 2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği öncesi; “Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip, Türk vatandaşları arasından yedi yıllık bir süre için seçilir. Cumhurbaşkanlığı’na Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından aday gösterilebilmesi, meclis üye tam sayısının en az beşte birinin yazılı önerisiyle mümkündür. Bir kimse iki kez Cumhurbaşkanı seçilemez. Cumhurbaşkanı seçilenin varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.” Hükmü ile Cumhurbaşkanı seçilebilmek için, Türk vatandaşı olmak, kırk yaşını doldurmuş olmak, yüksek öğrenim yapmış olmak, TBMM üyesi veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak ve bir kimse bir defadan fazla Cumhurbaşkanı seçilemeyeceği düzenlemelerinin 1961 Anayasasında olduğu gibi muhafaza edildiği görülmektedir.

6.3. 2007 Anayasa Değişikliği Sonrası Yürütme

1982 Anayasası’nın 101. Maddesi 31/05/2007 tarih ve 5678 sayılı yasa ile değiştirilmiştir. Yapılan Anayasa değişikliğiyle; Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilmesi ve ikinci bir kez Cumhurbaşkanı’nın meclis içerisinde veya meclis dışından seçilebilmesine olanak tanımıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışından Cumhurbaşkanı adayı gösterilebilmesi için yirmi milletvekilinin yazılı teklifi şartı getirilmiş olup, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler de ortak aday gösterebilir, hükümleri yer almıştır. Bu madde ile seçilecek Cumhurbaşkanı’nın tarafsızlığı konusu tartışılır hale gelmiştir.

Cumhurbaşkanının seçim şekli Anayasa’nın 102. Maddesinde (Değişik: 31/05/2007-5678/5 md.); “Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanı’nın görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır. Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci Pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama; boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Cumhurbaşkanı göreve başlayınca kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanı’nın görevi devam eder. Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usul ve esasları kanunla düzenlenir (T.C.Adalet Bakanlığı, 2010: 105-106).” Hükmü ile Cumhurbaşkanlığı seçiminde ülkeyi zor duruma düşürebilecek olası durumlara karşı önlemler alınmıştır. Nitekim 1982 Anayasası’nda yapılan 2007 Anayasa değişikliği sonrası 10 Haziran 2014 tarihinde halk tarafından Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış olup, seçime katılan üç aday arasından ilk oylamada yaklaşık yüzde elli iki oranında oy alarak, aynı zamanda dönemin Başbakan’ı olan Recep Tayyip ERDOĞAN Cumhurbaşkanı seçilerek, 28 Ağustos 2014 tarihinde görevi sona eren Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL’ün yerine geçerek, Türkiye’nin 12. Cumhurbaşkanı olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan 1982 Anayasa’sında yapılan 2007 Anayasa değişikliği sonrasında halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı’dır.

6.4. 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı’nın Yürütme ile İlgili Görevleri ve Konumu

Anayasanın 104.maddesinde Cumhurbaşkanı’nın Yasama, Yürütme ve Yargı’ya yönelik görev ve yetkilerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Bu maddeye göre, Cumhurbaşkanının yürütme ile ilgili görevleri şunlardır (Yüzbaşıoğlu, 2008: 184-185):

- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek;
- Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevden almak,
- Gerekli görmesi halinde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek ya da Bakanlar Kurulunu başkanlığında toplantıya çağırarak,

- Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti’nin temsilcilerini göndermek ve Türkiye Cumhuriyeti’ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
- Milletlerarası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
- TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Başkomutanlığını temsil etmek,
- Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kullanılmasına karar vermek,
- Genelkurmay Başkanını atamak,
- Milli Güvenlik Kurulu’nu toplantıya çağırarak ve Kurula başkanlık etmek,
- Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve Kanun Hükmünde Kararname çıkarmak,
- Kararnameleri imzalamak,
- Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama nedenleriyle belirli kişilerin cezalarını hafifletmek ya da kaldırmak,
- Devlet Denetleme Kurulu üyelerini ve başkanını atamak; bu kurula, inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,
- Yüksek Öğretim Kurulu üyelerini seçmek,
- Üniversite rektörlerini seçmek,

Cumhurbaşkanı’nın, anayasanın verdiği yetki ile devlet organlarının düzenli çalışmasını gözetmesi ve gerektiğinde harekete geçirme görevi ve yetkisi, hükümetin kurulma aşamasından itibaren başlamaktadır. Anayasanın 116. Maddesine göre; Cumhurbaşkanı oluşabilecek hükümet boşluğunu engelleme yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı bazı durumlarda seçimleri yenileyebilir. Bu durumlar; Bakanlar Kurulu’nun göreve başlaması ile meclis tarafından güvenoyu alamaması, Bakanlar Kurulu’nun görevi süresinde güvensizlik oyuyla düşürülmesi, Başbakan’ın istifa etmesi durumunda 45 gün içinde yeni hükümetin kurulamaması, ya da kurulduğu halde güvenoyu alamaması durumunda TBMM başkanının görüşünü alarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Cumhurbaşkanı, 1982 Anayasa değişiklikleri ile önemli bir konuma gelmiş olup, bu konumdan kaynaklı yetkiler de Cumhurbaşkanı’na, Anayasa’yı koruma görevini vermiştir (Yokuş, 2010: 100). Parlamenter sistemi kabul etmiş olan 1982 Anayasası’nın Cumhurbaşkanlığı makamını güçlendirdiği görülmektedir. Cumhurbaşkanı’nın yetki ve görevleri yürürlükte bulunan hükümet sistemlerine göre farklılık göstermesinden ve konunun daha iyi anlaşılması açısından hükümet sistemleri hakkında bilgi vermek gerekir.

SONUÇ

Türkiye’de yürütmenin evrimine baktığımızda 1876 Kanuni Esasiye kadar uzanmaktadır. Kanuni Esaside, Yürütmede 1909 Anayasa değişikliği ve 1921 Anayasasında olduğu gibi doğrudan doğruya bahsedilmemiştir. 1921 Anayasası, kurtuluş savaşı sırasında devlet yapısını belirlemek üzere yirmi bir kanun ve bir ek maddeden oluşan aynı zamanda Teşkilatı Esasiye Kanunu adı ile anılan acil durumların çözümü için hazırlanmış kısa bir belgedir. 1921 Anayasasının birinci maddesi “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Yönetim biçimi halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayalıdır.” İbaresini ile Türkiye’de cumhuriyet fiilen ve hukuken kurulmuştur. Bu maddeye 1923’te eklenen “Türkiye Devleti’nin hükümet biçimi Cumhuriyet’tir” cümlesi ile devletin adı resmen konulmuştur. 1921 Anayasası ülkemizin ilk ve tek yumuşak anayasası olma özelliğine sahiptir. Yasa değişikliği için nitelikli çoğunluk şartı aranmaz. 1921 anayasası meclis hükümet sistemini benimsediğinden dolayı yürütme ile ilgili yetkileri de kendi bünyesinde topladığı Cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır. 1924 Anayasası kendinden önceki anayasalardan farklı olarak yürütmeden bahsetmiştir ve 1924 Anayasasına göre yürütme organı ikili bir yapıya sahip olduğu bir tarafta Cumhurbaşkanı diğer tarafta ise “İcra Vekilleri Heyeti” (Bakanlar Kurulu) olduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanı: Anayasasının 31. Maddesinde Cumhurbaşkanı’nın (Reisicumhur) Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından 4 yıl süreliğine seçileceği ve seçilen Cumhurbaşkanı’nın tekrar seçilebileceği belirlenmiştir. Yetki olarak ise Cumhurbaşkanı’nın yetkileri sınırlı sayıda ve sembolik olduğu çünkü anayasanın 39. Maddesine göre Cumhurbaşkanı’nın

ısrar edeceği bütün kararların Başbakan ve ilgili Bakan tarafından imza edilmesi gerekir ibaresi vardır. 1961 Anayasasında doğrudan ilk defa yürütme organının Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulundan oluştuğu ve Parlamenter sisteminin benimsendiği görülmektedir. 1961 Anayasası ile birlikte cumhurbaşkanı seçilebilmek için yeni şartlar getirdiği görülmektedir. Anayasanın 95. maddesine göre cumhurbaşkanı, TBMM tarafından, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri arasından seçileceği, meclisin üçte iki çoğunluğu ve yedi yıl süreliğine sürenin bitiminde ise tekrar seçilemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca Bakanlar Kurulunun Başbakan ve Bakanlardan oluştuğu, bakan olabilmek için milletvekili olma yeterliğine sahip olma gerektiği ve meclis dışından bakan atanabileceğini belirtmiştir. 1961 Anayasasında 1971 ve 1973 yılında iki defa Anayasa değişiklikleri yapılmıştır. Bu değişikliklerin amacı yürütmenin gücünü artırmaktır. 1971 Anayasa değişikliği ile Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi tanınmıştır. 1982 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'nın seçilme şartında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak 2007 yılında 1982 Anayasa'sında yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından beş yıllığına seçilmesi ve tekrar seçilebilme olanağı getirilmiştir.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi Türkiye'deki yürütme evrimi birçok değişikliğe uğrayarak günümüze kadar uzanmıştır. Özellikle yakın zamanda yapılan anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi ile olumlu bir adım atılmıştır.

KAYNAKÇA

- Atay, C. (1999). Devlet Yönetimi ve Denetimi, İstanbul: 2. Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Canatan, B. (2012). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Camgöz, M. F. (2010). 1982 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanının Konumuna İlişkin Hükümet Sistemi Tartışmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Dikici, M. F. (2005). *Anayasa Hukuku*. Ankara: 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık.
- Esen, S. ve Yücel, B. (Ed.). (2013). *Türk Anayasa Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2011). *Anayasa Hukuku*. Ankara: 7. Baskı, Orion Kitapevi.
- Gözler, K. (2013). *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: 8. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözler, K. (2014). *Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş*, Bursa: 7. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2014). *Kısa İdare Hukuku*. Bursa: 7. Baskı. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözübüyük, A. Ş. (2009). *Yönetim Hukuku*. Ankara: 28. Baskı. Turhan Kitapevi.
- Gözübüyük, A. Ş. (2010). *Anayasa Hukuku*. Ankara: 17. Baskı. Turhan Kitapevi.
- Özbudun, E. (1997). *Anayasa Hukuku*. (Ed. Ayşe Tülin YÖRÜK). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No. 465.
- Parla, T. (2002). *Türkiye'de Anayasalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parlak, B. (2007). Geçmişten Günümüze İl Özel İdareleri Yasal ve Kurumsal Bir Analiz, *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, cilt 2, sayı 1, s. 48-67, Öncü Basımevi, Ankara.
- Sabuncu, Y. (2001). *Anayasaya Giriş*. Ankara: 7. Baskı. İmaj Yayınevi.
- Odyakmaz, Z. ve Kaymak, Ü. ve Ercan, İ. (2012). *Anayasa Hukuk İdare Hukuku*. İstanbul: 15. Baskı. On İki Levha Yayıncılık.
- Yokuş, S. (2010). *Türkiye'de Yürütme Erkinde Değişen Dengeler*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Yüzbaşıoğlu, N. (2008). Anayasa Hukukunun Temel Metinleri. 5. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.